

zanemariti velike društvene promjene koje su se u međuvremenu zbile, ali isto tako ne bi smio apstrahirati kulturni kontinuitet. U tom kontekstu vidimo i doprinos prikazane knjige.

Grozdana Mance

MIRKO VALENTIĆ, GRADIŠĆANSKI HRVATI OD XVI STOLJEĆA DO DANAS, Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb 1970, 128 str. + 30 tabla.

Potkraj 1970. godine Povijesni muzej Hrvatske organizirao je vrlo instruktivnu izložbu posvećenu Gradišćanskim Hrvatima. Ostvarivanje izložbe potakli su građani Zagreba, željni da saznaju nešto više o višestoljetnom odvojenom ogranku Hrvata koji se na novom tlu (ne kažemo tuđem — kako se to dosada citiralo) konstituirao u samostalnu nacionalnu manjinu uz sva obilježja koja određuju naciju. Informativnosti izložbe pridonio je naučno pripremljen katalog. Autor kataloga, ujedno i kustos Muzeja, prof. Mirko Valentić morao je u pripreмноj fazi rada izvršiti i neke pionirske zadatke: pronaći najvažniji arhivski materijal u Beču, Budimpešti i Željeznom, fotokopirati najstarije urbare hrvatskih sela, pronaći u stranim bibliotekama značajna djela istaknutih Gradišćanskih Hrvata i sl. Premda je katalog opsegom skroman, ne treba zaboraviti da je višestoljetna djelomična ili potpuna šutnja o Gradišćanskim Hrvatima značila i znanstvenu šutnju o njima. Ne može se, međutim, reći da već u prošlom stoljeću nije postojao i znanstveni interes uz nastojanja da se osvijetli i približi naš odlutali čovjek: zadatku se prišlo pod romantičnim zaletom uz žurbu kako bi se spasilo ono što se još spasiti može. Takav pristup donio je i površne rezultate, koji ne mogu zadovoljiti suvremenog naučnog radnika. Ipak ne uvijek — na području skupljanja blaga usmene književnosti bilo je i vrlo vrijednih radova, kao npr. Kurelčeve *Jačke*.

Na dinamičan kulturni razvoj Gradišćanskih Hrvata ukazuje i sakupljena bibliografija djela, članaka i podataka posredno i neposredno vezanih uz Gradišćanske Hrvate. Mirko Valentić je sakupio 786 bibliografskih jedinica i tako je ovaj bibliografski prilog Katalogu ujedno i najopširnija bibliografija o Gradišćanskim Hrvatima. (Možda je, međutim, kvantitet i žurba oštetila kvalitetnu stranu bibliografskih popisa.)

Na žalost, pretpostavljam da nije bilo vremena i mogućnosti okupiti i obraditi ovom prilikom podatke o našim zemljacima u Mađarskoj i Slovačkoj. Ove se grupacije iseljenih Hrvata u našoj literaturi nazivaju prema zemlji u sklopu koje se nalaze, a pri tom se vrlo često gubi iz vida historijska povezanost tih grupa s brojnijom grupom Gradišćanskih Hrvata u Austriji. Sažet historijski uvod prof. Valentića također nije posljednja riječ, već poticaj na dalje istraživanje. Navest ćemo neke probleme koje je autor izdvojio. Teškoće pri određivanju podrijetla Gradišćanskih Hrvata iziskuju duboku studiju o topografiji rasprostranjenosti posjeda svih onih hrvatskih i hrvatsko-ugarskih velikaša koji su sa svojih opustošenih dobara u Hrvatskoj raseljavali kmetove. Trebalo bi obratiti pažnju na arhivski materijal pohranjen u Arhivu Hrvatske, koji govori o dijaspori Hrvata u 16. st. Isto tako neobrađen je materijal arhiva u Körmendu (danas se nalazi u Budimpešti), a sadrži mnoga pisma, spise i urbare koji se tiču današnjih Gradišćanskih Hrvata.

Novija historija Gradišćanskih Hrvata imala je malo interpretata, jednako kao i ona starija, i zato je Valentićev opis dvadesetog stoljeća veoma zanimljiv. Oživljava također sjećanje na jedan značajan projekt evropske politike, projekt Koridora koji je imao spajati buduću čehoslovačku državu s jugoslavenskom. Tom su zgodom Gradišćanski Hrvati, ne svojom voljom, došli u središte pažnje.

Etnografski materijal, koji je na izložbi imao više ilustrativnu popratnu funkciju, govori o vitalnosti narodne tradicije, koju treba što prije registrirati i proučiti.

Ovaj svestrani pothvat Povijesnog muzeja Hrvatske (svestranost je ovdje na mjestu, jer su pojedinačna istraživanja tek na pomolu) zaslužuje priznanje. Nadajmo se da obilje dokumenata o Gradišćanskim Hrvatima koje leži pohranjeno u raznim kulturnim središtima neće ostati i — sahranjeno.

Nives Ritig

KONTINUITÄT? GESCHICHTLICHKEIT UND DAUER ALS VOLKSKUNDLICHES PROBLEM, Herausgegeben von HERMANN BAUSINGER und WOLFGANG BRÜCKNER, Erich Schmidt Verlag, Berlin 1969, 188 str.

Kontinuitet je pretežno problem historijskih znanosti. A u historijskoj etnologiji konstatacija, utvrđivanje kontinuiteta obično znači završetak istraživanja.

U ovoj knjizi — koja je posvećena Hansu Moseru — problem kontinuiteta nije promatran kao kraj, nego kao početak znanstvenog interesa. Kontinuitet je stavljen pod upitnik, na početak etnološkog istraživanja, u njegovu teorijsku osnovicu. Grupa autora pokušala je osvijetliti problem kontinuiteta s različitih etnoloških aspekata, postavivši niz daljih pitanja. Pokraj Bausingerova članka *O algebri kontinuiteta*, u knjizi su objavljeni još i ovi prilozi: *Problem kontinuiteta i pojam kulture u etnologiji* (W. Brückner), *O tradiciji mitološke premise kontinuiteta* (B. Deneke), *Tradicija i povijest* (J. Dünninger), *Tradicionalno ponašanje i konzervativna ideologija* (W. Jacobeit), *Okolina i kontinuitet — pitanja istraživanja običaja* (K. S. Kramer), *Ars viva: tradicija i kontinuitet* (R. i L. Kriss-Rettenbeck), *Usmeni i pismeni kontinuitet* (K. Ranke), *Problem kontinuiteta u istraživanju narodne proze* (L. Röhrich), *Povijesnost, promjena i kontinuitet u jednom pogrebnom običaju* (F. Sieber), *Kontinuitet i struktura obitelji* (I. Weber-Kellermann), *Kontinuitet i konstantnost u narodnoj prehrani* (G. Wiegelmann).

Pokazalo se da se kontinuitet ne može kruto definirati, pa je ponuđen čitav spektar mogućih definicija. Pokazalo se i to da su etnologiji prijeko potrebna takva teorijska razmišljanja, gotovo jednako potrebna kao i iznalaženje novih istraživačkih područja.

Moser je problem istraživanja kontinuiteta postavio ovako: »Na konkretnim primjerima treba dokazati da s onu stranu idealnog pojma kontinuiteta tradicije postoje različiti oblici tradicije, različite tradicijske zone i stupnjevi. U svakom slučaju, kraj dugotrajnih ima i takvih tradicija kojih se trajanje proteže samo na jednu ili dvije generacije. Morat će se istražiti gdje se povezuje mnogo citirana tradicijska autentičnost pučkog pogleda na svijet a gdje ona znači samo moć navike« (str. 29).